

УДК 342.841(477)

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ У РАЗІ ВІЯВЛЕННЯ ФАКТІВ НАСИЛЬСТВА У СІМ'Ї

Качинська М.О., к. ю. н.,
доцент кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3
Харківський національний університет внутрішніх справ

У статті розглянуто питання діяльності поліції у разі виявлення фактів насильства у сім'ї. Звернуто увагу на повноваження Національної поліції під час попередження, припинення та виявлення правопорушень на сімейно-побутовому ґрунті, притягнення винних до відповідальності. Докладно проаналізовано діяльність дільничного офіцера поліції під час виявлення фактів насильства у сім'ї, що містять ознаки адміністративного правопорушення.

Ключові слова: насильство у сім'ї, діяльність поліції, дільничний офіцер поліції, заяви та повідомлення про вчинення насильства у сім'ї, повноваження поліції.

В статье рассмотрены вопросы деятельности полиции при выявлении фактов насилия в семье. Обращено внимание на полномочия Национальной полиции во время предупреждения, пресечения и выявления правонарушений на семейно-бытовой почве, привлечения виновных к ответственности. Подробно проанализирована деятельность участкового офицера полиции при выявлении фактов насилия в семье, содержащих признаки административного правонарушения.

Ключевые слова: насилие в семье, деятельность полиции, участковый офицер полиции, заявления и сообщения о совершении насилия в семье, полномочия полиции.

Kachynska M.O. POLICE ACTIVITIES DURING DETECTION OF DOMESTIC VIOLENCE

The article deals with issues of police detection of domestic violence. Attention has been drawn to the powers of the National Police during prevention, termination and detection of crimes on family background and bringing criminals to liability. Activities of the district police officer have been analyzed thoroughly during his detection of domestic violence, which has elements of an administrative offense.

Key words: domestic violence, police activities, district police officer, claims and reports on domestic violence, police powers.

Постановка проблеми. Розвиток України як демократичної, соціальної, правової держави, обрання курсу на євроінтеграцію дали поштовх удосконаленню діяльності багатьох державних та недержавних структур, перегляд позицій державної політики у різних сферах суспільного життя. Протягом останніх років значна увага приділяється питанню насильства у сім'ї та діяльності правоохоронних органів щодо виявлення та протидії цьому

виду правопорушень. Особливо пильно розглядається вдосконалення реагування поліцейських на факти конфліктів на сімейно-побутовому ґрунті [1, с. 19–27; 2, с. 129–132; 3, с. 39–46; 4, с. 35–38].

Означене свідчить про актуальність дослідження реагування поліцейських на факти правопорушень на сімейно-побутовому ґрунті, тому що належна охорона і забезпечення реалізації законних прав та інтересів осіб

можлива лише за умови ефективної та сталої діяльності органів і підрозділів Національної поліції. З огляду на це дослідження діяльності поліцейських у разі виявлення фактів насильства у сім'ї стає особливо актуальним.

Ступінь розробленості проблеми. У вітчизняній та зарубіжній правовій науці означене питання було досліджено багатьма вченими, зокрема О. Бандуркою, І. Банкуркою, Є. Б'єнковською, О. Джафаровою, А. Комзюком, Л. Келлі, К. Левченко, У. Новаковською, Н. Матюхіною, Р. Мельником, С. Косенко, Л. Шевченко та ін. Однак вказані дослідження не можна вважати завершеними. Зважаючи на стрімкий розвиток євроінтеграційних процесів, приведення діяльності поліції у відповідність до міжнародних стандартів тощо, питання діяльності поліції у разі виявлення фактів насильства у сім'ї потребує подальшого з'ясування.

Продовженням наукової роботи над зазначеною проблематикою є пропонована стаття, новизна якої полягає у тому, що дослідження діяльності поліції у разі виявлення фактів насильства у сім'ї здійснюватиметься через призму адміністративного та конституційного права. Таким чином, досягти мети статті планується через вивчення наукового, практичного досвіду у сфері теоретичного визначення і нормативного закріплення вказаних категорій із подальшим формулюванням власних висновків.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Рекомендацій парламентських слухань «Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження гендерного насильства» для Міністерства внутрішніх справ України (МВС України) має пріоритетне значення профілактика та боротьба з гендерно зумовленим насильством, зокрема з насильством у сім'ї або родині, підвищення рівня розслідування актів насильства щодо жінок [5].

Для належного та ефективного виконання завдань МВС України у сфері профілактики та боротьби із правопорушеннями на сімейно-побутовому ґрунті до повноважень Національної поліції було віднесено:

- виявлення умов та причин, які сприяють проявам насильства у сім'ї, вжиття заходів у межах своїх повноважень щодо їх усунення;
- взяття на профілактичний облік осіб, що схильні до вчинення насильства у сім'ї, та здійснення з ними виховної, попереджувальної роботи;
- відвідування сімей, члени яких перебувають на профілактичному обліку, за місцем їх проживання, проведення з ними профілактичної роботи;
- винесення офіційних попереджень кривдникам про неприпустимість вчинення насильства у сім'ї;
- прийняття та розгляд у межах своєї компетенції, визначеній законом, заяви і повідомлення про насильство у сім'ї або про реальну загрозу його вчинення;
- припинення насильства в сім'ї шляхом ужиття відповідних заходів, віднесених до компетенції поліцейського;
- повідомлення членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства у сім'ї

або де було вчинено насильство у сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатись;

- направлення потерпілих від насильства у сім'ї до спеціалізованих установ для осіб, які вчинили насильство у сім'ї, та жертв такого насильства;
 - винесення захисного припису;
 - контроль за виконання вимог захисного припису;
 - направлення кривдників до кризових центрів для проходження корекційної програми;
 - взаємодію із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань попередження насильства у сім'ї, з органами опіки і піклування та спеціалізованими установами для осіб, які вчинили насильство у сім'ї, та жертв такого насильства у питаннях попередження насильства у сім'ї; надання інформації з питань попередження насильства у сім'ї на запит уповноважених органів;
 - інші покладені законом повноваження щодо попередження насильства у сім'ї [6].
- Дільничний офіцер поліції під час розгляду заяв і повідомлень про вчинення насильства у сім'ї, що містять ознаки адміністративного правопорушення, вчиняє такі дії:

- вживає усі заходи для негайного припинення насильства у сім'ї;
- за потреби надає учасникам конфлікту першу домедичну допомогу та викликає карету швидкої медичної допомоги;
- приймає заяву (якщо її не було) усну або письмову, яка вноситься до єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні події та інші події [7];
- роз'яснює особі-заявнику порядок розгляду її звернення, конституційні права та обов'язки (зокрема, право не давати свідчення проти себе та своїх близьких, право на захист, кожна особа вважається невинною, доки судом не буде визнано протилежне [8]), а також попереджає під підпис про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину, передбачену ст. 383 Кримінального кодексу України [9];
- складає протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-2 «Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження колекційної програми», ст. 184 «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей» тощо Кодексу України про адміністративні правопорушення (надалі – КУпАП) [10];
- за необхідності застосовує заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Із метою припинення насильства в сім'ї, коли вичерпано інші заходи впливу (ст. 260 КУпАП), працівники Національної поліції, зокрема дільничний офіцер поліції, правомочні здійснити адміністративне затримання кривдника (п. 1 ст. 262 КУпАП) до 3 годин (ч. 1 ст. 263 КУпАП), про що обов'язково складається протокол про адміністративне затримання відповідно до положень чинного законодавства;

– заповнює спеціальну картку обліку факту скоєння насильства в сім'ї, про що повідомляє керівнику сектору превенції;

– протягом 3 днів направляє спеціальну картку обліку факту скоєння насильства в сім'ї до управління (відділу) соціальної політики державної адміністрації, а у разі здійснення насильства в сім'ї над дітьми – до служби у справах дітей місцевої державної адміністрації [11];

– виносить правопорушнику офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї;

– здійснює постановку правопорушника на профілактичний облік осіб, що вчинили насильство в сім'ї [12];

– у разі, коли кривдник уже був офіційно попереджений про неприпустимість насильства в сім'ї, дільничний офіцер поліції може винести захисний припис. Відповідно до чинного законодавства контроль за виконанням вказаного заходу покладено на дільничного офіцера поліції;

– формує адміністративну справу за фактом вчинення насильства в сім'ї. Дільничний офіцер поліції збирає необхідну інформацію для прийняття рішення: опитує потерпілих, свідків; здійснює з'ясування обставин учинення насильства в сім'ї, наявність пом'якшуючих або обтяжуючих обставин; збирає докази у справі, залучає спеціалістів; збирає інформацію, що характеризує кривдника з місця роботи, навчання, проживання, щодо постановки, здійснення, зняття із профілактичного обліку кривдника, стосовно наявності або відсутності адміністративної чи кримінальної відповідальності за правопорушення на сімейно-побутовому ґрунті, а також іншу інформацію, яка має значення для прийняття рішення у справі за суттю;

– направляє адміністративну справу про вчинення насильства в сім'ї до районного, районного у місті чи міського суду (ст. 221 КУпАП) за місцем учинення правопорушення (ст. 276 КУпАП) для прийняття рішення за суттю справи. Протягом 24 годин із моменту надходження вказаної адміністративної справи до суду суддя розглядає матеріали та приймає рішення відповідно до ч. 2 ст. 277 КУпАП [10];

– у разі необхідності (за дорученням суду) здійснює привід правопорушника до суду для розгляду справи;

– на стадії виконання рішення суду в адміністративній справі про вчинення насильства в сім'ї дільничний офіцер поліції може залучатись для виконання окремих доручень. Наприклад, для контролю за проходженням правопорушником обов'язкового медичного огляду перед накладенням стягнення у вигляді адміністративного арешту до 15 діб.

У спеціальній картці обліку факту скоєння насильства в сім'ї обов'язково відображаються такі відомості: дата, час, місце скоєння насильства в сім'ї; ПІБ, дата народження та місце проживання потерпілої особи, родинний зв'язок з агресором; ПІБ, дата народження, місце проживання правопорушника; наявність тілесних ушкоджень у потерпілої особи та кривдника; заяви, якщо такі були; присут-

ність дітей під час конфлікту, їхній психологічний стан; наявність алкогольного чи іншого сп'яніння в учасників конфлікту; поведінка агресора під час втручання правоохоронців (агресивна, чинив опір, спокійна); заходи впливу, які застосовувались до кривдника (профілактична бесіда, офіційне попередження, адміністративне затримання тощо); дата постановлення правопорушника на профілактичний облік, категорія обліку, номер профілактичної справи та ПІБ дільничного офіцера поліції, що здійснює профілактику; прийняте за матеріалом рішення (направлений до суду, номер кримінальної справи, постановою про закриття справи про адміністративне правопорушення тощо) [11].

У разі надходження усного звернення про правопорушення на сімейно-побутовому ґрунті, що містить ознаки адміністративного правопорушення, дільничний офіцер поліції складає акт отримання усної заяви та повідомлення про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення, у якому вказує таке: дата і дані посадової особи, що складає акт; ПІБ, дату народження, місце проживання заявника; час, місце скоєння правопорушення або реальної загрози його вчинення; ПІБ потерпілих або прогнозовано потерпілих; вид насильства в сім'ї (психологічне, економічне, сексуальне, фізичне); наявність видимих фізичних ушкоджень та інших ознак насильства; необхідність допомоги (медико-соціальної, психологічної, реабілітації, юридичної тощо); інформація про житі заходи; підпис заявника та дільничного офіцера поліції, який отримав повідомлення. Означений акт складається у двох примірниках, перший акт віддається заявнику, другий долучається поліцейським до матеріалів перевірки викладеної у заяві інформації [11].

Висновки. Отже, попередження та протидія насильству в сім'ї є одним із пріоритетних напрямів діяльності Національної поліції. Можна стверджувати, що дільничний офіцер поліції є одним із важливих поліцейських, на якого покладено завдання превенції правопорушень на сімейно-побутовому ґрунті. Він зобов'язаний своєчасно і компетентно реагувати на факти насильства в сім'ї, здійснювати профілактичний облік осіб, що вчинили насильство в сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Левченко К.Б. Організаційно-правові засади роботи Експертної ради з питань протидії дискримінації за ознакою статі / К.Б. Левченко // Публічне право. – 2013. – № 4. – С. 19–27.
2. Хуторянська Т.В. Адміністративно-правові засади попередження насильства в сім'ї щодо дитини / Т.В. Хуторянська // Південноукраїнський правничий часопис. – 2014. – № 3. – С. 129–132.
3. Юрків Я.І. Діяльність соціального педагога з попередження насильства в сім'ї / Я.І. Юрків // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2013. – № 3. – С. 39–46.
4. Ткаленко О.М. Нормативно-правове забезпечення попередження насильства в сім'ї в Україні: стан та перспективи розвитку / О.М. Ткаленко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2014. – № 3. – С. 35–38.
5. Про Рекомендації парламентських слухань «Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження гендерного

наси́льства» : постанова Верховної Ради України № 817-V від 22.03.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/ru/817-16>.

6. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України № 2789-III від 15.11.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>.

7. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України № 1377 від 06.11.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1498-15>.

8. Конституція України : Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

9. Кримінальний кодекс України : Закон України № 2341-III від 05.04.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/paran2739#n273>.

10. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України № 8073-X від 07.12.1984 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page11>.

11. Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї : спільний наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та МВС України № 3131/386 від 07.09.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09>.

12. Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі МВС : наказ МВС України № 550 від 11.11.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1219-10>.